

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Stärkt lagstiftning mot hedersrelaterat våld och förtryck, SOU 2025:59

Ju2025/01193

1 Sammanfattning

Utredningen har i stort ett straffrättsligt fokus men de förslag som rör Skatteverkets verksamhet är de delar som påverkar internationella privaträtten och då särskilt erkännande av utländska äktenskap i ärenden hos folkbokföringsverksamheten.

Skatteverket tillstyrker utredningens huvudsakliga förslag till övergångsbestämmelser som innebär att äldre bestämmelser om erkännande i lagen (1904:26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap (IÄL) ska gälla för äktenskap som har registrerats av Skatteverket i folkbokföringsdatabasen före ikraftträdandet.

Skatteverket avstyrker dock utredningens alternativa förslag att övergångsbestämmelserna ska gälla med undantag för äktenskap där någon av parterna var gift med någon annan vid tidpunkten för ikraftträdandet.

Om det alternativa förslaget genomförs kan detta inte hanteras inom Skatteverkets befintliga ekonomiska ramar. Skatteverkets kostnader för ett genomförande av det alternativa förslaget beräknas uppgå till cirka sex miljoner kronor.

Skatteverket lämnar även lagtekniska synpunkter på förslaget om användande av hemliga tvångsmedel samt förslaget om att vissa utländska äktenskap, utan att erkännas som sådana, ska kunna tillerkännas vissa rättsverkningar.

2 Skatteverkets synpunkter

2.1 Hemliga tvångsmedel bör få användas i utredningar om äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott (avsnitt 9.15)

Utredningen har bedömt att hemliga tvångsmedel ska få användas i utredningar om äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott. I motiven (se till exempel s. 235 f. och 249 f.) har det inte gjorts skillnad på om den brottsliga gärningen som ska utredas avser ingående av ett äktenskap (4 kap. 4 c § första stycket brottsbalken) eller en äktenskapsliknande förbindelse (4 kap. 4 c § andra stycket brottsbalken). Förslaget om ändring av 27 kap. 18 a § andra stycket 2 rättegångsbalken omfattar dock endast brott som avser äktenskap men inte äktenskapsliknande förbindelser. Den föreslagna ändringen stämmer således inte överens med bedömningen i motiven.

Begränsningen i förslaget innebär även en inkonsekvens i förhållande till bestämmelsen om hemlig övervakning i 27 kap. 19 a § andra stycket 1 rättegångsbalken vilken kommer att omfatta även äktenskapsliknande förbindelser om förslaget om stängare straffskala för brotten genomförs.

Mot denna bakgrund framstår det som ett förbiseende att utredningen uteslutit äktenskapsliknande förbindelser i sitt förslag om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel. För att laglydelsen bättre ska stämma överens med motiven föreslår därför Skatteverket att den föreslagna ändringen av 27 kap. 18 a § andra stycket 2 rättegångsbalken korrigeras på så sätt att den omfattar 4 kap. 4 c § brottsbalken i sin helhet.

2.2 En ny regel om vägrat erkännande av vissa utländska äktenskap (avsnitt 10.9.3)

Skatteverket instämmer i utredningens bedömning att förslaget om att det inte längre ska vara möjligt att vid synnerliga skäl erkänna vissa utländska äktenskap, men däremot vissa rättsverkningar av det, närmast kan liknas vid ett systemskifte (s. 327). Förslaget utgör i denna del en hittills främmande konstruktion i den svenska rättsordningen. Utredningen redovisar att ett av syftena med den föreslagna ändringen, det vill säga att tillerkänna vissa rättsverkningar, skulle vara att värna kvinnors rätt till bodelning, underhåll eller arv (s. 338 f.). Dessa ekonomiska frågor handlar emellertid inte främst om rättsverkningarna av ett äktenskap, utan om rättsverkningarna av äktenskapets *upplösning* genom äktenskapsskillnad eller makes död.

Den föreslagna konstruktionen av att tillerkänna ett äktenskap vissa rättsverkningar träffar, enligt Skatteverket, i sin lydelse inte rättsverkningar av ett äktenskaps upplösning. Utredningen har inte anfört något i motiven om denna skillnad. Det finns inte heller någon analys om hur rättsverkningar av ett äktenskaps upplösning ska kunna hanteras i det svenska rättssystemet om ett utländskt äktenskap inte erkänns här i landet och det därmed inte finns något rättsförhållande som kan upplösas. Det är därmed oklart hur den föreslagna bestämmelsen ska kunna tillämpas för att uppnå det syfte som avses i motiven, eftersom förslaget är främmande för det rättssystem som gäller i övrigt för äktenskaps upplösning med efterföljande rättsverkningar.

2.3 De nya bestämmelserna om förbud mot erkännande av vissa utländska äktenskap bör få en retroaktiv verkan (avsnitt 12.2.1)

Skatteverket tillstyrker utredningens förslag till övergångsbestämmelser som innebär att äldre bestämmelser om erkännande i IÄL ska gälla för äktenskap som har registrerats av Skatteverket i folkbokföringsdatabasen före ikraftträdandet.

Skatteverket delar utredningens uppfattning (s. 360) att övergångsbestämmelserna inte bör kompliceras ytterligare genom att det införs särskilda bestämmelser för månggiften.

2.4 Om registrerade månggiften ändå ska omfattas av de nya bestämmelserna (avsnitt 12.2.4)

Skatteverket avstyrker det alternativa förslaget som innebär att förbudet mot erkännande av äktenskap ges en retroaktiv verkan för vissa äktenskap som har registrerats i folkbokföringsdatabasen före ikraftträdandet. En sådan konstruktion skulle i praktiken innebära att ett registrerat civilstånd som en person hunnit inrätta sitt liv efter inte ska anses ha varit gällande i Sverige. Att retroaktivt upplösa ett äktenskap är främmande för den svenska rättsordningen och det skulle innebära oklarheter i vilka rättsverkningar som gäller därefter, en synpunkt som även utredningen har fört fram (se s. 360 f.).

Som exempel kan nämnas att om en person inte längre ska anses ha varit gift och uppgiften om civilståndet ska tas bort från folkbokföringsdatabasen, är det oklart om personen ändå fortsatt ska anses vara förälder eller vårdnadshavare till ett barn som fötts inom ett äktenskap som tidigare har ansetts vara giltigt. Konsekvenserna av det alternativa förslaget är oförutsägbara då det inte har klarlagts i utredningen vilka rättsverkningar som ska följa i olika frågor om ett

äktenskap retroaktivt inte ska anses gälla i Sverige. Om förslaget genomförs behöver detta tas i beaktande i det fortsatta lagstiftningsarbetet och tydliggöras.

Skatteverket vill särskilt lyfta fram att det är viktigt att uppgifterna i folkbokföringen speglar befolkningens bosättning, identitet och familjerättsliga förhållanden så att olika samhällsfunktioner får ett korrekt underlag för beslut och åtgärder (jfr 2 § andra stycket förordningen [2017:154] med instruktion för Skatteverket). De uppgifter som Skatteverket registrerar om befolkningen bör präglas av stabilitet (jfr HFD 2022 ref. 1). Att genomföra en lagstiftning som syftar till att retroaktivt ändra redan registrerade uppgifter skulle innebära att registrerade uppgifter i folkbokföringsdatabasen blir mindre tillförlitliga. Med anledning av detta anser Skatteverket att det alternativa förslaget inte ska genomföras.

Om det alternativa förslaget ändå genomförs delar Skatteverket utredningens bedömning att det behövs ett särskilt riktat uppdrag om att verket ska ompröva redan registrerade månggiften (s. 403). Skatteverket får ändra redan fattade registreringsbeslut i enskilda ärenden när det finns skäl till det (jfr 34 § folkbokföringslagen [1991:481]) men för att omprövning ska ske på ett systematiskt sätt, för samtliga personer med ett pågående månggifte registrerat, behövs det ett särskilt riktat uppdrag.

3 Konsekvenser för Skatteverket

3.1 Förslaget om att äktenskap som omfattas av 1 kap. 8 a § IÄL inte ska erkännas utan i stället tillerkännas vissa rättsverkningar (avsnitt 13.3.5)

Skatteverket delar utredningens bedömning att förslaget inte innebär att verket åläggs några nya uppgifter och att kostnadsökningar därmed inte kan förväntas uppkomma om förslaget genomförs.

3.2 Konsekvenser av förslaget om ändringar i bestämmelsen erkännande av utländska äktenskap (avsnitt 15.4.5)

Skatteverket delar utredningens bedömning att kostnaderna för ett genomförande av det alternativa förslaget inte kan hanteras inom verkets befintliga ekonomiska ramar. Som nämns i utredningens (s. 403) beräknar Skatteverket kostnaderna för ett genomförande till cirka sex miljoner kronor.

Detta för att utreda och ompröva registrerade uppgifter i folkbokföringsdatabasen om månggiften för samtliga personer som är registrerade med ett pågående månggifte.

Detta remissvar har beslutats av generaldirektören Katrin Westling Palm och föredragits av rättsliga experten Tobias Alm. Vid den slutliga handläggningen har också följande deltagit: rättschefen Michael Erliksson, enhetschefen Cecilia Asker och sektionschefen Anne Charlotte Hakefjäll.

Katrin Westling Palm